

Сава Бундало

Митрополија загребачко-љубљанска, Загреб

e-mail: savabundalo@gmail.com

ЧИН ОСВЕЋЕЊА ХРАМА ПО СВЕТОМ НИКОЛИ КАВАСИЛИ И БАРБЕРИНИЈЕВОМ КОДЕКСУ 336: БОГОСЛОВСКО-КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА

Апстракт: Чин освећења новог храма је од појединих учитеља Цркве сматран једном од светих Тајни с обзиром на то да се у храму савишавају све свете Тајне Цркве. Оци су свету Трпезу сматрали темељем свих светих Тајни. Отуда се суштина освећења храма огледа у подизању и освећењу свете Трпезе, те полагања моштију испод ње. Из најстаријег сачуваног поретка у Барберинијевом кодексу 336 (VIII вијек), као и из поретка записаног од стране светог Николе Кавасиле (XIV вијек), изводи се закључак да се сам поредак освећења храма није битно измијенио. Освећење храма је темељ нове евхаристијске заједнице и као такав сачињава дио епископске одговорности.

Кључне ријечи: чин, поредак, освећење, епископ, омивање, миро, мошти, Трпеза, Жртвеник, храм.

Увод

Бројни свети Оци и учитељи Цркве су се бавили питањем броја светих Тајни. Тај број није био утврђен све до периода светог Симеона Солунског који даје списак од седам Светих тајни. Међутим, чак ни у вријеме светог Симеона став о броју светих Тајни није био једнак код свих богослова. О томе у истом том периоду свједочи митрополит ефески Јоасаф који каже: „Ја верујем да нема седам светих тајни Цркве, него да их је више“¹. Он говори о десет светих Тајни, међу којима, на петом мјесту помиње освећење храма. По ријечима оца Јована Мајендорфа „Византијска црква се никада није формално обавезала ни на један одређени списак“². И данашњи приступ броју светих Тајни на Истоку је услован па се оне „углавном ограничавају на седам“³. У тај, данас општеприхваћени, број од седам Светих тајни не улази чин освећења храма, али мјесто које том чину даје Црква показује да је однос према томе једнак као према свакој од Светих Тајни. То је евидентно из самог поретка службе освећења храма који одликује посебна свечаност.

На самом почетку је потребно изложити основне информације о историјској подлози чина освећења храма. За хришћански обред освећења се може рећи да има везе са античком праксом, познатом дјелама великим културама, јудејској и римској, у којима настаје и развија се хришћанство. Мјесто и улога Јерусалимског храма у јудејском народу је било од изузетног значаја. Стога је и однос Јудеја према храму био израз посебног

1 Мајендорф 2001, 274.

2 Исто.

3 Радић 2018, 387.

поштовања. У Старом завјету имамо извјештај о подизању Храма, о приношењу жртава у њему (III Цар. 8), али и о освећењу обновљеног Храма (Јездр. 6,16). У књизи I. Мак. 1-4 налазимо извјештај о очишћењу Јерусалимског храма које је извршио Јуда Макавејац.

И Римљани су вршили обреде освећења нових храмова, тргова и градова.⁴ Зна се да је и Цариград свечано освећен 11. маја 330. године.⁵ Видимо, дакле, да хришћанско освећење храма није нешто ново у историји религије, те да је могуће рећи да се хришћански чин освећења храма може сматрати наставком јудејске традиције.⁶ У апостолско вријеме и у древној Цркви Евхаристија је служена у домовима хришћана, гдје је бивала вечера по завршетку које је вршено ломљење хљеба и благосиљање заједничке чаше. Иако у почетку није било храмова, познато је да су хришћани имали посебне просторије за Евхаристију и посебан прибор који је у ту сврху кориштен. Хришћани су се окупљали у домовима који су имали простране просторије, горњице. Будући да у прво вријеме није било посебних зграда у којима су се окупљали хришћани немогуће је говорити о идеји освећења храма у апостолској и древнохришћанској епохи.⁷

Први помен о освећењу храма налазимо код Јевсевија Кесаријског. Јевсевије је историчар Константинове епохе и он описује обнављање старих и градњу нових храмова у периоду послје Миланског едикта.⁸ Тако он описује освећење базилике у Тиру 314. године и освећење цркве Васкрсења у Јерусалиму, које се десило 13. септембра 335. године. Међутим, Јевсевије не даје опис посебне службе освећења храма, већ пише о томе да је освећење храма било свечано служење Евхаристије на новом Жртвенику.⁹ Служење Евхаристије, уствари, и јесте било најстарији вид освећења новог Жртвеника.¹⁰

Прва свједочанства о постојању посебног обреда за освећење храма, односно постојање посебног чина који се савршава током Литургије освећења, налазимо већ код Светог Атанасија Александријског у његовом тексту *Апологија пред Констанцијем*, гдје он говори да догађај служења Литургије, за који је оптужен, није било освећење храма, него пасхална Литургија. Свети Атанасије пише цару: „Да, признајем да се то догодило. Јер и ово што сам раније рекао нисам лажно казао. Ни сада нећу лажно говорити. Међутим, ствари су се одвијале другачије, него што то кажу они (који нас оптужују- прим. прев). Дозволи ми да кажем, ми нисмо извршили освећење, побожни Августе, јер је било незаконито да то учинимо прије него што за то добијемо твоју дозволу. До тога нисмо дошли испланирано. Ни један епископ и ни један клирик није био позван, а недостајало је и много другога да би се оно (освећење – прим. прев.) извршило”¹¹.

Најстарији опис посебног поретка освећења храма је сачуван у Барберинијевом кодексу 336 (Codex Barberini gr. 336), литургичком документу из VIII вијека.¹² За поредак у Барберинијевом кодексу 336 Фирилас каже да је доста старији и да је „извјесно да је поријекло тог поретка из древне рукописне традиције”¹³. Један, пак, од најдетаљнијих описа налазимо нешто касније код Светог Николе Кавасиле (XIV вијек) у петој књизи његовог дјела *О животу у Христу*, као и у дјелу *О храму* Светог Симеона Солунског (XV вијек).

4 DACL 1920, 376.

5 DELI 2002, 261.

6 DACL 1920, 376.

7 Исто, 376-377.

8 Eusèbe de Césarée 1958, Histoire Ecclésiastique 1958, X 2-4, 77-78.

9 Јевсевије Памфил 2013, Живот Константинов, IV, 45. DACL 1920, 375.

10 Milošević 2011a, 143; Вукашиновић 2015, 75.

11 Αθανασίου Ἀλεξανδρείας 1976, Προς τον βασιλέα Κωνσταντίον ἀπολογία, 286.

12 DELI 2002, 264.

13 Fyrrillas 1962, 131.

Упоредјујући поменуте поретке службе освећења храма видимо да се срж те службе огледа у чину освећења часне Трпезе.¹⁴ По ријечима Светог Симеона Солунског, Жртвеник је тај преко којег се освећује сав храм.¹⁵ Он каже: „У самом храму се подиже Жртвеник и кроз Жртвеник храм бива свет. Без Жртвеника он није храм, него само мјесто молитве”¹⁶. Чин освећења свете Трпезе се састоји од три основне обредне радње. То су подизање свете Трпезе, освећење свете Трпезе, као и преношење моштију светих мученика и њихово полагање испод свете Трпезе.

У овом раду ћемо дати литургичко-богословску анализу поменутих радњи из поретка освећења храма сачуваног код Светог Николе Кавасиле, упоређујући га са поретком из Барберинијевог кодекса 336. Видјећемо да се оба поретка састоје од готово идентичних радњи, иако је разлика у њиховом настанку око шест вијекова, због чега је могуће уочити да сваки поредак има и неке особености које нема други. Сам поредак чина освећења храма се од VIII вијека до данас није много измијенио.¹⁷ Он се кроз историју сачувао у готово неизмијењеном облику, те се на тај начин и данас освећују храмови као мјеста одређена за савршавање Свете Литургије и осталих светих Тајни и богослужења.

Свети Никола Кавасила говори о освећењу храма у петој књизи свог списка *О животу у Христу*. У претходним књигама он описује три Тајне хришћанске иницијације, односно говори о светим Тајнама крштења, миропомазања и причешћа. Прије него што дође до теме о улози човјека у животу у Христу, додаје ову пету, по обиму невелику, књигу. Он у њој жртвеник назива „основом или темељем свих светих Тајни”¹⁸. Свака од поменутих три Тајне је, по њему, нераздвојна од свештеног Жртвеника и из тог разлога сматра потребним да дода текст о освећењу свештеног Жртвеника, који је темељ поменутих Тајни, али и мјесто на коме се оне савршавају. Потребно је истаћи да Свети Никола Кавасила, говорећи о освећењу храма, користи синтагму *освећење Жртвеника* (Θυσιαστήριον). Жртвеник је у центру пажње, јер је то центар и храма и богослужбеног живота и духовног живота сваког човјека и сваке хришћанске заједнице. Кавасила то објашњава сљедећим ријечима: „Пошто свештени Жртвеник представља исходиште сваког свештеноства, било да треба примити Дарове свете Вечере или помазање, било да је у питању примање свештенства или дарова бање крштења, испитајмо мало... и чинодејство које тај Жртвеник утврђује, јер сматрам да то није необично и да не одступа од наше теме”¹⁹. Важност коју придаје Жртвенику он темељи на учењу Дионисија Ареопагита који каже да је Христос, који је „Богочасно Освећење божанствених умова, јесте наш Пребожанствени Жртвеник на Који ми, сагласно са Писмом, бивамо принесени као таинствене жртве спаљенице, и тако имамо приступ к Њему”²⁰.

---

14 У Барберинијевом кодексу 336 се користи термин Трпеза, док Свети Никола Кавасила и Свети Симеон Солунски користе термин Жртвеник.

15 Fytilas 1962, 132.

16 Συμεών Θεσσαλονίκης, Περί του αγίου ναου και της τουτου καθιερωσεως 1866, 305.

17 Желтов 2000, 111.

18 Свети Никола Кавасила 2002, V, 1, 168.

19 Исто.

20 Дионисије Ареопагит 2019, 155.

Дионисије не говори само о томе да је сâм Христос Жртвеник, него и о томе да је Он тај који и освећује и сâм бива освећен: «Наиме, Свенајсветији Исус, нас ради, освећује Сâмога Себе, а тиме и нас испуњава сваким освећењем; јер, све што се на њему по домостроју збива, преноси се благодатно и на нас који смо богорођени. ... Јер, Његов обред је и то што, нас ради, као човек бива освећен, и то што, као Бог, савршава и освећује све што се савршава». Дионисије Ареопагит 2019, 155-156.

Кавасила ће даље у тексту говорити да је и човјек жртвеник јер је образ истинског Жртвеника.

Послије овог увода Свети Никола Кавасила излаже поредак освећења храма. Његов текст је подијељен у двије цјелине. У првој он укратко излаже сам поредак освећења, односно говори о свим радњама које врши епископ током самог освећења и излаже све елементе које сачињавају један жртвеник. Друга цјелина је својеврсна Мистагогија и у њој Свети Никола Кавасила говори о значењу поменутих свештенорадњи.

Чин освећења храма код Кавасиле има сљедећи поредак: „Најпре архијереј, огрнут белим огртачем који му прекрива руке и тело, приступа Богу клањајући Му се до земље – која, дакако, није гола – па пошто се помоли да се ово чинодејствовање успешно оконча, устаје спреман за дело освећења; потом подиже Трпезу која почива доле, па је поставља и утврђује не само молитвама него и полагајући руке на њу. Кад је постави, пере је топлим водом над којом се помолио како би ова стекла силу очишћења не само од видљиве нечистоће, него и од прљања од стране демонâ. Потом Трпезу шкropи, изливајући по њој најбоље вино и миомир начињен, како ми се чини, од капи исцеђених из ружиних латица; затим додаје свето миро и њиме помазује свету Трпезу, чинећи три пута над њом знак крста и појући Богу ону многохвалну пророчку Трисвету песму.²¹ Затим, прекривши је белим платном, он је украшава скупоценим прекривачима, а преко тога разастире и друга платна која су помазана божанским миром, онако како је помазана и света Трпеза; та платна, наиме, морају бити управо испод свештених сасуда.

Извршивши све то како је речено, архијереј дреши и скида са себе огртач којим је био обавијен, па обукавши архијерејску одежду, одлази у неку кућу која је близу овог светог дома. Тамо узима мошти светих мученика, које је он сâм за ову прилику припремио, полаже их на један од дискоса са Жртвеника, на који иначе полаже страшне и часне Дарове, и прекрива их оним чиме и Дарове прекрива; потом их подиже са нарочитим поштовањем и, носећи их повише главе, одлази у храм који се освећује, док му његови многобројни пратиоци украшавају пут свећама и појањем, кадом и миомиром. Ходећи тако, чим доспе до храма и нађе се пред њим, он стане пред затворене спољне двери и заповеда онима који су унутра да их отворе како би ушао Цар славе. Потом изговара речи Давидове, па пошто зачује како они унутра одговарају речима за које Пророк каже да их анђели међу собом изговарају док се Спаситељ на небо успиње, и пошто се раскриле двери, ступа у храм – носећи на глави онај прекривени сасуд.

Кад ступи у Жртвеник и кад се приближи самој Трпези, спушта на њу дискос и разоткрива га, те благо светих моштију, које се на њему налази, подиже одатле и смешта у спремницу сразмерну величини моштију које се у њу полагају. Затим излива на њих пресвето миро и полаже их испод свештене Трпезе. И пошто све тако буде учињено, тај дом постаје молитвени дом, а света Трпеза бива спремна и приготовљена за приношење бескрвне жртве, односно постаје истински Жртвеник²².

У наставку текста ћемо дати упоредну анализу свештенорадњи описаних у тексту са онима које нам даје текст Барберинијевог кодекса 336. Претходно ћемо дати неколико информација о историјском поријеклу сваке од свештенорадњи, а у наставку ћемо изложити тумачење истих које нам даје Свети Никола Кавасила.

---

21 Овдје преводилац наглашава да је ријеч о литургијској пјесми Свет, Свет, Свет, али се то, као што исправно примјећује Вукашиновић, односи на пјевање химне Алилуја! Види: Вукашиновић 2015, 73.

22 Свети Никола Кавасила 2002, V,2-4, 168-170.

Подизање свете Трпезе

Почетак чина освећења у оба текста помиње подизање свете Трпезе, што указује на то да је потребно да изградња свете Трпезе буде усклађена са временом освећења. Такође, текст указује на то да изградња Трпезе треба да буде довршена не од стране мајстора, него од стране епископа.

Барберинијев кодекс 336 разликује чин освећења (καθιέρωσις) од чина обнављања или отварања (εγκαίνια) храма. По том поретку освећење се одвија дан уочи отварања. Прије самог чина освећења постоји припрема у току које се врши подизање Жртвеника. По опису из овог текста епископ не подиже својим рукама Трпезу, него тај посао повјерава једном од својих најближих сарадника, који даје инструкције мајсторима како да је поставе. У опису читамо: „Један дан уочи отварања, прије доласка патријарха у храм који ће бити освећен, шаље се онај који је одговоран за рукоположења и он припрема каменоресце за постављање Трпезе, и када они изврше посао и удаље се улази патријарх у храм. И када сви лаици изађу, и када нико, осим клирика, не остане са њим унутра, и када црква буде затворена са свих страна, један од ђаконa твори молитву. И док се изговара: *У миру Господу се помолимо*, патријарх преклања кољена испред двери светилишта, јер Трпеза која је у њему још није освећена. И када патријарх устане, ђакон говори: *Заштити, спаси, помилуј...*“²³ и у наставку Мирну јектенију. Послије тога патријарх још једном преклања кољена и „подиже се када ђакон заврши мољење и говори ово: *Боже беспочетни и вјечни*“²⁴.

Свети Никола Кавасила говори да процес припреме и облачење епископа у бијеле и блиставе одежде показује да сам човјек уствари симболише Трпезу, као што епископ облачећи се у бијеле одежде и сам постаје символ жртвеника. Кавасила каже: „И тако, пошто архијереј кроз сву припрему покаже да је Жртвеник најпре у њему самом и пре него што је у храму постављен, он својим рукама освештава храм“²⁵. Он тако бива примјер мајсторима, умјетницима и сликарима који представу о свом дјелу имају у уму и прије него што га начине. По Кавасили: „Архијереј није образ Жртвеника само по томе што је он уметник и извршилац чина освећења, већ и стога што је од свих видљивих ствари само човечанска природа у стању да представља истински храм Божији и Жртвеник, тако да оно што је људским рукама саздано, носи на себи само икону и образ истинског Жртвеника. Због тога је требало да се тај истински жртвеник у таквом виду покаже и пре него што се укаже његова икона, те да оно што је истинско, претходи своме образу“²⁶. Кавасила овдје говори да епископ треба да буде достојан или кадар да буде символ Жртвеника. Из тог разлога, у наставку, помиње ријечи Апостола Павла, „тако је и Павле захтевао од епископа да најпре започне од своје куће, да добро управља својим домом и да се влада по здравом разуму како би граду и народу могао бити добар“²⁷. Епископ, који ће извршити освећење Жртвеника, треба да буде добар примјер својим вјерницима. Међутим, и поред тога он за дјело освећења Жртвеника, каже Кавасила, ипак треба помоћ Божију. Због тога епископ, као ученик Божији и, ако се ослонимо на богословље светог Игнатија Антиохијског, као онај који је на мјесту Божијем,²⁸ поставља

23 L'EuclologioBarberinigr. 336.1995, 150, 2-6, стр. 159-160.

24 Исто 150, 19-20, стр. 161.

25 Свети Никола Кавасила 2002, V,6, 171.

26 Исто V,7, 171-172.

27 Исто, V,7, 172.

28 Свети Игнатије Антиохијски 2002, Посланица Магнежанима 6-1, 244.

„властитим рукама Жртвеник, одакле нама и долазе сви путеви спасења“²⁹. Извршавајући ово епископ узноси хвалу Богу изговарајући псалам „Узвисићу те, Боже мој, царе мој“ (Пс. 144,1). Одмах у наставку Кавасила говори о подизању, односно утврђењу Жртвеника као круни свих добара Божијих, јер има на уму да се на њему савршава Евхаристија.

У наставку текста он објашњава због чега пјевамо 22. псалам *Господ је Пастир мој* и каже да ријечи овог псалма подсјећају на остала добротинства Божија, односно на „крштење, и божанствено миропомазање, и Чашу, и свештену Трпезу на којој се свети Хлеб налази“³⁰.

Кавасила даље објашњава због чега се епископ не поклања на голом поду, него на подном прекривачу, и као разлог наводи то што храм још увијек није освећен. „Није ли то зато што храм, који још није примио освештање није подобан за свештенослужење? А пошто још увек није постао дом молитве, како може достојно примити онога који се моли“³¹ Као примјер понашања на светом мјесту Кавасила наводи Мојсија, који је скинуо обућу са својих ногу док се налазио на светој земљи.

Освећење свете Трпезе

Оба поретка у наставку дају опис освећења Трпезе. Треба истаћи да поредак освећења Трпезе подсјећа на чин иницијације сваког хришћанина.³² Током освећења врши се трократно поливање свете Трпезе водом, док у чину крштења имамо трократно погружавање крштаваног у воду. У чину освећења, у наставку, Трпеза бива помазана светим миром, док се у чину иницијације света Тајна миропомазања врши заједно са крштењем. И на крају, као што се новокрштени облачи у бијелу одећу, тако се и света Трпеза храма прекрива бијелим платном. Овдје можемо истаћи да у актуелној обредној пракси Српске Цркве, не само да Трпеза бива прекривена бијелим платном, него и зидови освећиваног храма бивају тиме опасани.

Омивање свете Трпезе

Освећење Трпезе се састоји од неколико радњи. Света Трпеза се најприје омива водом. Овај обичај омивања или прања свете Трпезе има своје коријене у јудејској пракси очишћења. Под утицајем те праксе и у хришћанству је прихваћен став да Трпеза треба бити очишћена прије савршавања Свете Евхаристије на њој. Очишћење Трпезе водом је било познато почетком VI вијека у Шпанији, у VII вијеку у Галији, а током VIII вијека у Риму. Прилично брзо је у обред омивања Трпезе, у Византији, ушла пракса коришћења воде и вина.³³

Такође, веома рано се развио обичај коришћења освећене воде, умјесто обичне.³⁴ Освећена вода није коришћена само ради освећења или у светој Тајни крштења, већ и за благосиљање различитих мјеста и предмета. Коришћење освећене воде имамо и у благосиљању зидова храма изнутра и споља. О томе свједочи Свети Григорије Велики када помиње благосиљање освећеном водом паганских храмова, који су у његово вријеме бивали преуређени у хришћанске.³⁵

---

29 Свети Никола Кавасила 2002, V,8, 172-173.

30 Исто, V 9, 173.

31 Исто, V 10, 174.

32 Fyrtillas 1962, 132.

33 DELI 2002, 263.

34 DACL 1920, 388.

35 Исто, 389.

Барберинијев кодекс 336 даје следећа упутства о омивању Трпезе: „Послије *Амин* дају се патријарху бијели убуси, које он поставља на свету Трпезу крстообразно, и додаје му се посуда за крштење напуњена топлом водом, и приклонивши главу патријарх се моли овако: *Госпode Боже наши*“³⁶. Послије ове молитве патријарх „полива трипут Трпезу топлом водом говорећи: *У име Оца, и Сина, и Светога Духа*. Затим положеним убусима отиरे Трпезу и њене стубове својеручно. Потом је опет отиरे новим и чистим сунђером и преосталом водом. Док то чини говори 83. псалом, једанпут или више пута, а сви пјевају заједно са њим док се не заврши ово чишћење и отирање, и тада прославља и моли се говорећи: *Слава Богу у вјекове вјекова. Амин*. Послије тога узима посуду са мирисним вином и излива га три пута крстообразно говорећи: *Покропи ме исопом и очистићу се; опери ме и бићу бeљи од снега. Дај ми да чујем радост и весеље, да се прену кости потрвене* (Пс. 50, 9-10). Ово говори три пута, и додаје и остатак псалма све до краја и тада прославља и моли се *Благословен Бог у вјекове, вјекова*. Послије тога, узима ново платно и полаже га на Трпезу и отире је њиме говорећи 131. псалом једном или двапут док се не заврши отирање, и тада прославља и поново говори: *Слава Христу Богу у вјекове, вјекова*“³⁷.

Кавасила каже да епископ за омивање Жртвеника користи освећену воду и објашњава да је то због тога што је освећена вода снажно очишћење од зла. „Тако и воду у којој ће извршити крштење, свештеник својим молитвама најпре очишћује од свакога утицаја демонског, а затим упућује молитве којима се Тајна савршава. Из истог разлога, дакле, архијереј најпре омива часну Трпезу водом која је штити од свакога зла, и истовремено показује начин на који треба да прибегавамо добру, односно како се морамо најпре отарасити зла“³⁸. Послије омивања Трпезе епископ уздиже благодарност и прославља Бога. Ово се понавља послје сваког детаља у чину освећења Трпезе.

Помазање свете Трпезе миром

Послије омивања врши се помазивање свете Трпезе миром. Помазивање миром „чини суштински елемент цјелокупног чина освећења“³⁹. Као и пракса омивања водом, и помазање миром има своје коријене у Старом Завјету. У другој књизи Петокњижја видимо да Господ говори Мојсију како да подигне Шатор од састанка. На крају упутстава Господ му каже да Жртвеник, Шатор и све што је у њему помаже уљем помазања те их тако освети (Изл. 40, 9-11).

Употреба мира у освећењу Трпезе се примјењује већ у IV вијеку у Сирији. Прва свједочанства о томе налазимо у тексту *Тестамент Господњи*, који потиче из 5. вијека⁴⁰, али и код Дионисија Ареопагита, који потврђује његово практиковање почетком VI вијека. Он у књизи *О црквеној јерархији* каже да се «свештено освећење божанственога Жртвеника савршава пресветим изливањима пресвештенога Мира»⁴¹. Практика помазивања нове Трпезе светим миром са Истока је убрзо прешла и на Запад. Тако се она, осим у Византији, током VI вијека практикује и у Шпанији и Галији, док се у Риму примјењује већ у VIII вијеку.⁴²

36 L'Eucologio Barberini gr. 336. 1995, 151, стр. 164-165.

37 Исто, 151, 1-5, стр. 165; 152, 1-3, стр. 166.

38 Свети Никола Кавасила 2002, V,11, 174-175.

39 Μεγεβίσουλου 1983, 213.

40 DACL 1920, 386; 397-398.

41 Дионисије Ареопагит 2019, 155.

42 DELI 2002, 263.

У опису помазања Трпезе у Барберинијевом кодексу 336 каже се да епископ: „Узима сасуд са миром, и док Ђакон говори *Пазимо*, излива из њега на Трпезу три пута крстообразно, чинећи три крста, један у средини и два са сваке стране, говорећи три пута: *Алилуја*, као на светом Крштењу, и предавши посуду са миром из крстова који су начињени на Трпези помазује цијелу њену површину рукама. Чини крстове и на стубовима Трпезе, изговарајући цијели 132. псалам, и прославља говорећи: *Слава Теби, Света Тројице, Боже наши, у вијекове, вијекова*. Послије овога умива руке, узима покривач и прекрива свету Трпезу, говорећи 92. псалам, једанпут или више пута, док је у потпуности не прекрије, и потом славослови“⁴³.

Свети Никола Кавасила пише да епископ, прије него што узме свето Миро „које на Жртвеник излива благодат од Бога“⁴⁴, помазује Трпезу обичним „нашим миомиром, односно вином и мирисним уљем“⁴⁵. Он каже да се ова два елемента користе, јер нам мирисно уље даје обичну радост, а вино подржава наш живот. Епископ користи ове производе „како би показао да ово двоје испуњава наш целокупни живот, односно оно што нам је у животу неопходно и оно што нам је пријатно“⁴⁶. Кавасила подсјећа да нам је сам Бог, својим доласком, даровао живот и изобиље. Овим мирисима епископ додаје свето миро које у себи садржи „сву силу за савршавање свете Тајне, води право ка жртви свете Евхаристије“⁴⁷. Он овдје објашњава да је Бог испунио ову жртву руком, јер је указао на хљеб, и ријечју, јер га је благословио. Говорећи да и ми тражимо те ријечи и ту руку, он каже да ријеч Христову налазимо на Литургији када свештеник изговара ријечи установљења, а свето миро упоређује са руком Господњом. Кавасила наводи Дионисија Ареопагита и каже да нам: „то свето миро дарује Исус“⁴⁸. Исту благодат су имали и свети апостоли, јер су и они приносили свете Дарове својим рукама, али су већ њихови насљедници имали потребу за освећењем „јер су само речи Христове могли да изговоре“⁴⁹, те нису имали силу освећења него су и сами имали потребу за освећењем.

Као што смо видјели, епископ омива Трпезу водом изговарајући ријечи *У име Оца, и Сина, и Светога Духа*, међутим „изливајући свето миро по часној Трпези, ништа не изговара – за разлику од претходног пута – већ само поје Богу ону кратку песму, сведену на неколико јеврејских слогова, песму хора светих пророка, која има пресвети смисао“⁵⁰. Овде Кавасила има на уму ријеч *Алилуја* и каже да произношење многих ријечи у славословљима приличи „хвале достојним делима која су се већ догодила или која се тек имају догодити“⁵¹, али да славословље праћено малим бројем ријечи „приличи ономе што је присутно и што се сада збива; пошто су те појаве по себи видљиве, нема никакве потребе за речима које би их објављивале, осим за оним речима које исказују радост и дивљење“⁵². Због тога „архијереј не тражи ништа од онога што му је у молитвама даровано, нити набраја дела човекољубља која су пред његовим очима, већ се само весели оном тајанственом мелодијом“⁵³.

---

43 L'Eucologio Barberini gr. 336. 1995, 152, 4-5, стр. 166-167.

44 Свети Никола Кавасила 2002, V,12, 175.

45 Исто, 175.

46 Исто, 175.

47 Исто, 176.

48 Исто, V,13, 176.

49 Исто, 176.

50 Исто, V,14, 176-177.

51 Исто, 177.

52 Исто, 177.

53 Исто, 177.

Овај чин помазивања Трпезе светим миром можемо упоредити са чином миропомазања које се, заједно са светом Тајном крштења, врши над оним ко ступа у Цркву. На то указује и текст у Барберинијевом кодексу 336. У древној византијској пракси, епископ је три пута изливао свето миро на Трпезу, чинећи знак крста и говорећи три пута *Алилуја*. Данас је устаљена пракса да епископ четкицом наноси свето миро чинећи три знака крста на светој Трпези и на њеним стубовима изговарајући притом *Алилуја*.

Такође, у данашњој пракси постоји чин помазивања зидова храма светим миром, што се не помиње код Кавасиле. Међутим, у Барберинијевом кодексу 336 се каже да патријарх, последије помазивања Трпезе помазује и зидове храма, те потом изговара прописане молитве. Последије поменутог помазивања ђакон изговара: „*У миру изиђимо*“⁵⁴, и тиме се чин освећења завршава. Једна особеност поретка у Барберинијевом кодексу 336 је кађење током којег епископ кади новоосвећену Трпезу, олтар и цијели храм.

Пренос и полагање моштију испод свете Трпезе

Трећи елемент освећења храма јесте преношење и полагање моштију Светих мученика. Поријекло овакве праксе је такође у древној Цркви, гдје су хришћани савршавали Евхаристије на гробовима Светих мученика.⁵⁵

Једно од првих свједочанстава о овоме налазимо код Светог Амвросија Миланског који је 386. године осветио нову базилику у Милану. Том приликом је у нови храм пренио мошти Светих мученика Гервасија и Протасија, које су се до тада налазиле на једном гробљу, и положио их испод свете Трпезе.⁵⁶ Свети Амвросије каже: „Извршили смо пренос у базилику Фауста, када је већ било вече. Тамо је било свеноћно бденије и полагање руку. Сутрадан смо пренијели ове мошти у базилику коју називамо амвросијева“⁵⁷.

Свечано преношење моштију приликом освећења нових цркава је било познато на Истоку већ у периоду између IV и VI вијека. Касније је, из практичних разлога, умјесто полагања цијелих моштију испод Трпезе, ушло у праксу полагање дијелова моштију. Та пракса није била одмах прихваћена на Западу, што потврђује и случај када је папа Хормизд 519. године одбио послати цару Јустинијану дијелове моштију светих апостола и светог ђакона Лаврентија.⁵⁸

Пракса полагања моштију у нови Жртвеник коначно је утврђена у 7. Канону VII Васељенског Сабора, у ком се каже да „Ако ко освећује храм без светих моштију, нека буде свргнут јер је преступио Црквена Предања“⁵⁹.

Преношење и полагање моштију није вршено заједно са освећењем. Оно има своје мјесто у чину свечаног отварања (εὑκαίνια) храма и вршено је сутрадан, непосредно пред служење Литургије у новом храму.⁶⁰ Последије чина освећења епископ је, са свештенством и народом, одлазио до најближе цркве, гдје је служено свеноћно бденије. Сутрадан ујутро, на дан освећења, епископ би, уз одговарајуће молитве, узимао мошти из

54 L'Eucologio Barberini gr. 336. 1995, 153, 4, стр. 170.

55 Етерија, у више поглавља свог Дневника, свједочи о служењу Евхаристије у Мартиријумима, односно на гробовима мученика. *Égérie* 1982, XIX, XX, XXXIII.

56 DELI 2002, 263.

57 Sancti Ambrosii Mediolanensis 1845, 1066.

58 DACL 1920, 382.

59 Свештени канони Цркве 2005, 211.

60 Fyrrill 1962, 133.

цркве у којој је служено бденије. Потом је вршена литија у којој су мошти пренешене до новог храма, освећеног дан раније.

О томе у Барберинијевом кодексу 336 читамо: „И носећи свете мошти заједно са свима присутнима, епископ долази са литијом у храм који има бити освећен. И када уђе у нартекс и стане испред главних врата, у средини храма, говори *Благословен си Христе Боже, у вијекове, вијекова*. И појци почињу тропар *Уздигните врата врхове своје, и уздигните се врата вечна* (Пс. 23,7) и тако даље. И тада се отварају врата, и улази са свим народом. Док се пјева поменути тропар, полаже патријарх свете мошти у мјесто припремљено за њих⁶¹. Послије одређене молитве, коју чита патријарх послије полагања моштију, појци „славослове и додају Трисвето и даље бива цијела Литургија“⁶². Овде треба истаћи да су у вријеме настанка Барберинијевог кодекса 336 још увијек постојале литије, које су биле одлика Цариградског типика.

Кавасила каже да сила Жртвеника долази од светог мира и да је требало „да и твар која је на њега положена, поседује сродну силу“⁶³. То објашњава сљедећим ријечима: „Због тога, тражећи неко одговарајуће вештаствено тело које би положио испод светог мира, свештенослужитељ не налази ништа што би томе више доликовало од костију мученика, па пошто их мироше и помаже, полаже их на часну Трпезу и тако заврши са свештањем Жртвеника. Јер, нема ничега сроднијега са Тајнама Христовим него што су мученици, у којих је и тело, и дух, и обличје смрти, и све друго заједничко са Самим Христом. Он је заједно са њима и док су живи – а и када скончају, не оставља Своје мртве – него је сједињен са душама, као што је и саприсутан и сједињен са муклим прахом светих моштију, па ако је игде међу видљивим вештаственим стварима могуће пронаћи и осетити Спаситеља – то је међу овим моштима“⁶⁴.

Овдје Кавасила повлачи паралелу између моштију мученика и светих дарова Христових и посредно их изједначава. Он каже: „Стога, кад се архијереј нађе пред вратима храма, и пре но што свете мошти унесе унутра, он отвара двери узвикујући као да у храм уноси Самога Христа, и моштима указује почаст која приличи часним Даровима, уосталом, те кости и јесу истински храм и Жртвеник Божији, док овај рукотворени Жртвеник, који се освештава, представља образ истинскога Жртвеника“⁶⁵.

Као и Барберинијев кодекс 336 и Кавасила помиње да се свете мошти доносе са неког мјеста које се налази у близини храма који се освећује, али не додаје ништа више о томе.

Литија са моштима је сачувана и у актуелној обредној пракси с том разликом што се свете мошти више не налазе у сусједном храму, већ их епископ доноси одмах у нови храм. У моменту литије он их узима са стола који је припремљен за њих, излази са свештеницима и народом изван храма и чини трократни опход око храма. Када се литија заврши, епископ стаје испред главних врата и ту се одвија дијалог између њега и појаца који се налазе у цркви. Ова литија „одговара моменту малог входа на Литургији. Послије њега слиједи, како је то и предвиђено на Литургији, Трисвето, након кога епископ уноси мошти у нову цркву, гдје их полаже, и гдје се одмах наставља служење Божанствене Литургије“⁶⁶.

---

61 L'Eucologio Barberini gr. 336. 1995, 156, 1-4, стр. 172-173.

62 Исто, 156, 7, стр. 173.

63 Свети Никола Кавасила 2002, V,15, 177.

64 Исто, 178.

65 Исто V,16, 178.

66 Геча 2005, 87.

Та пракса никада није напуштана, иако се појавила разлика у форми њеног извршавања. Древна пракса је предвиђала да Литургија, која се служи одмах послје преношења и полагања светих моштију у Трпезу, не почиње као обична Литургија ријечима „Благословено Царство“, већ да се „спаја са обредом освећења од трисвете песме“⁶⁷. Тако освећење храма са литијом и трисветом пјесмом бива уводни дио Литургије. На таквој Литургији се редовним литургијским читањима додају и читања предвиђена за службу освећења храма. На читање посланица се узима дио из посланице Јеврејима (3, 1-4), који говори о томе да је Бог створио све, а на јеванђелском читању се узима одјељак из јеванђеља по Јовану (10, 22-26), који говори о празнику обновљења Јерусалимског храма. Ипак, у данашњој пракси освећења храма устаљена је појава да Литургија не бива служена од трисвете пјесме и читања, него да, након што се чин освећења заврши читањима и отпустом, Литургија почне по редовном поретку ријечима „Благословено Царство“⁶⁸. Литургичари сматрају да би ова пракса требало да буде „напуштена и замијењена исправним и древним поретком, по коме послје молитве *Благодаримо ти, Господе Боже наши, јер је благодат коју си дао Апостолима*, коју изговара епископ, слиједи Трисвето, апостол и јеванђеље освећења и наставак Литургије“⁶⁹.

Постављање кандила на светој Трпези

У завршетку свог текста о поретку освећења храма свети Никола Кавасила описује још један чин у коме епископ пали кандило на Трпези и послје тога излази. Кандило, по његовим ријечима, симболише моменат жртве. Епископ пали кандило да би показао „време у које је Христос по први пут предао жртву апостолима, јер је то било с вечера, кад се пале светиљке“⁷⁰. Кандило треба да нас подсјети и на причу из Лукиног Јеванђеља (15,8), гдје се описује како један човјек, који је изгубио драхму у својој кући, узима свјетилку и тражи изгубљену драхму. По Кавасили, Христос је Онај који има власт да може „и кућу разрушити, и све открити и на светлост извести“⁷¹.

Овдје се код Кавасиле завршава чин освећења новог Жртвеника. Он не помиње да се у наставку на новом Жртвенику служи Литургија, али се то подразумијева, с обзиром на црквену свијест о повезаности светих Тајни и Литургије и о томе да „свете тајне имају свој пуни смисао само ако се доводе у везу са Светом Евхаристијом, што би значило да их треба савршавати у оквиру Литургије“⁷².

Закључак

На крају овог текста можемо закључити да је служба освећења новог храма ванредни догађај у животу Цркве, јер се ради о освећењу мјеста на којем се служи Литургија и на коме примамо свете Дарове Христове.

Једнако као што је крштење ванредни и најважнији догађај у животу сваког вјерника, тако је и чин освећења најсвечанији и најважнији догађај једног храма. Он је и слика, односно икона хришћанске иницијације будући да садржи све елементе који су

---

67 Фундулис 2004, 257.

68 Геча 2005, 89-90; Милошевић 2011а, 144.

69 Милошевић 2011а, 144.

70 Свети Никола Кавасила 2002, V, 17, 179.

71 Исто, 179.

72 Милошевић 2011b, 32.

садржани у Тајни хришћанске иницијације. Оба поретка, која су овдје упоређена, садрже трократно омивање водом *У Име Оца, и Сина, и Светога Духа*, затим, миропомазанье и на крају облачење свете Трпезе. Отуда није страно да се у Цркви веома често чин освећења новог храма назива крштењем храма.

Ако се вратимо на почетак Кавасириног текста, гдје се каже да је Жртвеник „основ и темељ сви светих Тајни“⁷³, онда можемо разумјети због чега се чин освећења храма, у разним периодима, сматрао једном од светих Тајни и због чега је и данас однос хришћана према њему такав, без обзира што се о њему на такав начин не говори.

На крају треба истаћи да „чин освећења цркве није само литургички и светотајински догађај, већ, такође, еклисиолошки догађај“⁷⁴. Његова еклисиолошка димензија се огледа и у чињеници да епископ, као глава једне локалне Цркве, односно епархије, једини има право да извршава освећење новог богослужбеног мјеста за одређену црквену заједницу.⁷⁵ Чинећи то он, уствари, оснива једну нову евхаристијску заједницу у Цркви. То јединство епископа и евхаристијских заједница једне локалне Цркве је изражено у богословљу светог Игнатија Антиохијског, који у својим посланицама каже, да је један жртвеник, као што је један епископ, једна евхаристија, јер постоји само једна Црква.⁷⁶

Поредак освећења храма из Барберинијевог кодекса 336.⁷⁷

150.

- 1) *Поредак који бива приликом освећења светог храма и у њему свете Трпезе.*
- 2) *Један дан уочи отварања, пре доласка патријарха у храм који ће бити освећен, шаље се онај који је одговоран за рукоположења и он припрема каменоресце за постављање Трпезе. Када они изврше посао и удаље се улази патријарх у храм.*
- 3) *И када сви лаици изиђу и када нико, осим клирика, не остане са њим унутра и када црква буде затворена са свих страна један од ђакона твори молитву.*
- 4) *И док он изговара У миру Господу се помолимо патријарх преклања колена испред двери светилишта, јер Трпеза која је у њему још увек није освећена.*
- 5) *И када патријарх устане, ђакон говори:*
- 6) *Заштити, спаси, помилуј, подигни и сачувај нас, Боже, благодаћу Твојом.*
- 7) *За вишњи мир и спасење душа наших, Господу се помолимо.*
- 8) *За мир свега света, за непоколебивост светих Божјих Цркава, и сједињење свих, Господу се помолимо.*

---

73 Свети Никола Кавасила 2002, V, 1,168.

74 Геча 2005, 91.

75 На то указују канони Апостолски 31, Антиохијског Сабора 5, Картагинског Сабора 6 и 10.

76 Свети Игнатије Антиохијски, Посланица Филадельфијцима 2002, IV-1, 255.

77 Оригинални текст се налази у *L' Euchologio Barberini GR. 336* (1995), Stefano Parenti ed Elena Velkovska. Romma: C.L.V. – Edizioni Liturgiche, 159-173.

Молитве из текста, које изговара епископ, су готово у потпуности идентичне са молитвама из актуелног поретка освећења храма, с тим што њихов распоред није исти у оба поретка. У тексту молитава има неколико мањих одступања. Из тог разлога превод тих молитава је преузет из: *Велики Требник*, превео са грчког и словенског Архимандрит др Јустин Сп. Поповић, професор Универзитета, Манастир Ћелије, 1958, 456-474, и *Велики Молитвослов (Велики Требник)*, превео са грчког и словенског Архимандрит др Јустин Сп. Поповић, Манастир Ћелије, 2011, 85-103. На местима на којима долази до одступања задржано је онако како стоји у оригиналу

9) За архиепископа нашег (име) и дела руку његових, и свештенике који су са њим, у Христу ђаконство, за сав клир и верни народ, Господу се помолимо.

10) Да се освети овај дом и жртвеник који је у њему наитијем и силом и дејством Светога Духа, Господу се помолимо.

11) За наше благочестиве царе и сав двор и војску њихову, Господу се помолимо.

12) Да им Господ Бог наш помогне и да им потчини све непријатеље и противнике, Господу се помолимо.

13) За град овај и за сваки град и крај и оне који у вери Христовој бораве у њима, Господу се помолимо.

14) За благорастворење ваздуха, за изобиље плодова земаљских и времена мирна, Господу се помолимо.

15) За оне који плове, за путнике, болеснике, паћенике и сужње, и за њихово спасење, Господу (се помолимо).

16) Да нас избави од сваке невоље, гнева, опасности и тескобе, Господу се помолимо.

17) За све којима је потребна помоћ и заштита Божија, Господу се помолимо.

18) Поменувши пресвету, пречисту, преблагословену, славну Владичицу нашу Богородицу и Увекдјеву Марију и свете свехвалне Апостоле, светога (име) коме је посвећен храм који се освећује.

19) *Затим патријарх клекне и подиже се када ђакон заврши мољење и говори ово:*

20) Боже беспочетни и вечни, који си све из небића привео у биће, који живиш у светлости неприступачној, који за престо имаш небо, а земљу за подножје, који си Мојсеју дао заповест и план, а у Веселеила усадио дух премудрости, и оспособио их да саграде скинију сведочанства, у којој службе оправдања беху слике и предображења истине. Који си Соломону даровао широко и пространо срце, и њиме подигао стари храм, а светим и свехвалним Апостолима у духу службу, обнављајући благодат истинске скиније, а преко њих, Господе сила, свете цркве твоје и жртвенике твоје насадио си по целој земљи, да се у њима приносе Теби свештене и бескрвне жртве. Ти си благоизволео да се и овај храм сазида у име Светога (име), а у славу твоју, и Јединороднога Сина Твога, и Свесветог Твога Духа. Сам бесмртни и дарезљиви Царе, опомени се милосрђа твога и милости твоје од памтивека, и немој се узгнушати на нас оскврњене многим гресима, и не раскидај завета твога због наше нечистоте, него превиди и сада сагрешења наша, и укрепи нас, и оспособи благодаћу и наитијем Животворног и Светог Твога Духа, да неосуђено извршимо освећење овога храма, и жртвеника у њему, да би Те и на њему благосиљали псалмима и песмама, и служењем светих тајни, величајући твоју доброту. Да, Владару Господе Боже наш, надо свих крајева земље, услиши нас грешне који ти се молимо, и пошаљи Пресветога Твога и обожаваног и свесилног Духа, и освети дом овај, испуни га вечном светлошћу, изабери га за обиталиште твоје, учини га местом пребивања славе твоје, украси га божанским твојим и небеским даровима. Учини га да буде пристаниште витланих буром, исцељење страсти, прибежиште немоћних, прогнање ђавола. Да очи твоје гледају на њега дан и ноћ, а уши твоје да пазе на молитву оних који са страхом твојим и побожношћу долазе у њега и призивају свечасно и обожавано Име Твоје. Да све што заишту у Тебе, Ти чујеш горе на небесима и учиниш милост, и милостив будеш. Сачувај га до свршетка века непоколебљивим, а жртвеник који је у њему учини да буде Светиња над светињама, силом и дејством Пресветога Твога Духа. Прослави га још више по закону очишћења, да на њему савршавана свештенослужбенија достигну у свети и пренебесни и духовни жртвеник твој, и да нам отуда доносе благодат твога пречистог

обасјања, јер се не уздамо на служење наших руку, но на твоју неисказану доброту. *Возглас:* Јер си свет, Боже наш, и у светима почиваш, и Теби слава приличи, Оцу и Сину и Светоме Духу, сада.

151.

1) После Амин, дају се патријарху бели убриси, које он поставља на свету Трпезу крстообразно, и додаје му се посуда за крштење напуњена топлом водом, и патријарх, приклонивши своју главу, моли се овако:

2) Господе Боже наш, Ти си осветио воде Јорданске спасоносним својим јављањем, Ти сам и сада ниспошљи благодат Светога Духа Твога, и благослови воду ову за освећење и постављење овог жртвеника твога. *Возглас:* Јер си благословен у векове векова. Амин.

3) После тога полива трипут Трпезу топлом водом говорећи: У име Оца, и Сина, и Светога Духа.

4) Затим положеним убрисима брише Трпезу и њене стубове својеручно. Потом је опет отиरे новим и чистим сунђером и преосталом водом.

5) Док то чини говори 83. псалом, једанпут или више пута, а сви певају заједно са њим док се не заврши ово чишћење и отирање, и тада славослови и моли се говорећи: Слава Богу у векове векова. Амин.

152.

1) После тога узима посуду са мирисним вином и излива га три пута крстообразно говорећи: Покропи ме исопом и очистићу се; опери ме и бићу белји од снега. Дај ми да чујем радост и весеље, да се прену кости потрвене (Пс. 50, 9-10).

2) Ово говори три пута и додаје и остатак псалма све до краја и тада славослови и моли се: Благословен Бог у векове, векова.

3) После тога узима ново платно и полаже га на Трпезу и отиरे је њиме говорећи 131. Псалом једном или двапут док се не заврши отирање, и тада славослови и поново говори: Слава Христу Богу нашем у векове, векова.

4) Затим узима сасуд са миром и док ђакон говори Пазимо, излива из њега на Трпезу три пута крстообразно, чинећи три крста, један у средини и два са сваке стране, говорећи три пута: Алилуја, као на светом Крштењу, и предавши посуду са миром из крстова који су начињени на Трпези помазује целу њену површину рукама. Чини крстове и на стубовима Трпезе, изговарајући цели 132. псалом, и прославља говорећи: Слава Теби, Света Тројице, Боже наш, у векове, векова.

5) После овога умива руке, узима покривач и прекрива свету Трпезу, говорећи 92. псалом, једанпут или више пута, док је у потпуности не прекрије, и славослови.

6) После Амин даје се архиепископу кадионица и кад свету Трпезу и светилиште и сав храм, говорећи 25. псалом једанпут или више пута, све док не заврши кађење.

7) Док патријарх кади један од присутних епископа, носећи посуду са миром, иде за њим и чини миром крстове на сваком стубу храма.

8) Када се заврши, како је речено, кађење и овај псалом и славословље, док ђакон чини јектенију као обично.

9) После Заштити, говорећи Поменувши пресвету, пречисту, преблагословену, славну Владичицу нашу Богородицу и Увекдјеву Марију и свете свехвалне Апостоле, Светога (име) коме је посвећен храм који се освећује, приклања се патријарх близу свете Трпезе, али не клечи, и моли се овако:

10) Господе неба и земље, Ти си неизрецивом мудрошћу основао свету Цркву твоју, и по угледу на анђелско служење на небу установио чин свештенства на земљи, Ти сам Владико многодарежљиви прими и сада нас који ти се молимо, не као достојне да те за толико молимо, него да се покаже преузвишеност твоје доброте, јер ниси престао да на разне начине добро чиниш роду људском. Као основ добротинстава даровао си нам долазак у телу Твога Јединородног Сина, који јавивши се на земљи и засијавши онима у тами светлошћу спасења, принесе Себе на жртву за нас, и поста очишћење целом свету, учинивши нас заједничарима свога васкрсења, и узневши се на небеса, обуче своје Ученике и Апостоле, као што је обећао, у силу са висине, која је Дух Свети, обожавани и свемоћни, који исходи од Тебе Бога и Оца, и поставши њиме моћни у делу и речи, предадоше крштење усиновљења, подигоше цркве, основаше свештеничке жртвенике, поставише законе и правила чије и ми грешни држећи предање, припадамо теби вечном Богу, и молимо се Милосрдни, овај храм саздан за славословље Теби, испуни божанском славом твојом, и у њему утврђени жртвеник покажи као Светињу над светињама, да ми који пред њим стојимо, као пред страшним престоном царства твога, неосуђено служећи Теби, узносимо молбе за нас и за све људе и приносимо бескрвну жртву твојој доброту, за опроштај вољних и невољних грехова, за управљање животом, за утврђење доброг владања и за испуњење сваке правде. *Возглас:* Јер се благослови свечасно и великолепно Име Твоје.

153.

1) *После Амин говори:* Мир свима.

2) *Када ђакон каже:* Главе своје Господу приклонимо *моли се овако:*

3) Благодаримо Ти, Господе Боже сила, што си благодат, коју си излио на свете Апостоле твоје и преподобне Оце наше, удостојио због великог човекољубља твог, да се она простре и до нас грешних и непотребних слугу твојих. Стога Те молимо, Владико многомилостиви, испуни славом и освећењем и благодаћу овај жртвеник твој, да се бескрвне жртве приношене на њему Теби претварају у пречисто Тело и часну Крв великога Бога и Спаситеља нашега Исуса Христа Јединородног Сина твог, ради спасења свега народа твога, и наше недостојности. *Возглас:* Јер си Ти Бог наш, Бог који милује.

4) *И тада ђакон говори:* У миру изиђимо.

154.

1) *Поредак који бива приликом отворења већ освећеног светог храма.*

2) *На сам дан освећења молитвеног дома, пошто се саврши светилнично⁷⁸ и панихида у једној од цркава недалеко од молитвеног дома који се освећује и када гласник сабрања буде објавио где ће бити изложене свете мошти,*

3) *Долази тамо у јутро патријарх, па када ђакон каже јектеније Трисветога, моли се овако:*

4) Господе Боже наш, веран у речима својим, и нелажан у обећањима, који си даровао светим твојим Мученицима да се добрим подвигом подвизавају, и да ток побожности заврше, и веру истинског исповедања сачувају, Ти сам, Владико пресвети, њиховим молитвама умољен буди, и даруј нама недостојним слугама твојим да имамо удео и наслеђе са њима, да будући подражатељи њихови, удостојимо се и добара која њима припадају. *Возглас:* Милошћу и човекољубљем.

---

78 Вечерње богослужење.

155.

- 1) *И после Амин, говори: Мир свима.*
- 2) *И када ђакон каже: Главе своје Господу приклонимо, моли се овако:*
- 3) Господе Боже наш, молитвама пресвете Владичице наше Богородице и свих Светих твојих, дела руку нас недостојних слугу твојих управи, и удостој нас да у свему угађамо твојој доброти.
- 4) *И после Амин, почиње сам патријарх: Слава Теби, Христе Боже, похвало Апостола, радовање Мученика.*

156.

- 1) *И носећи свете мошти заједно са свима присутнима, епископ долази са литијом у храм који има бити освећен.*
- 2) *И када уђе у нартекс и стане испред главних врата, у средини храма, говори: Благоден си Христе Боже, у векове, векова,*
- 3) *И појци почињу тропар, Уздигните врата врхове своје, и уздигните се врата вечна (Пс. 23,7) и тако даље.*
- 4) *И тада се отварају врата, и улази са свим народом.*
- 5) *Док се пева поменути тропар, полаже патријарх свете мошти у место припремљено за њих и твори ову молитву:*
- 6) Боже наш, који си и ову славу даровао Светима који су се за Тебе подвизавали, да се њихове мошти сеју по свој земљи у светим храмовима твојим и да произрастају плодове исцељења. Ти сам, Владико, даваоче свих добара, молитвама Светих чије си мошти благоизволео да буду положене у овај часни жртвеник твој, удостоји нас да неосуђено принесемо на њему бескрвну жртву Теби. Даруј нам све што иштемо ради спасења, дарујући и награду свима који су се подвизавали за Име Твоје, да би они чудотворили за наше спасење.
- 7) *Јер је твоје царство и сила и слава, Оца и Сина и Светога Духа, сада и.*
- 7) *Појци славослове и додају Трисвето, и у наставку бива цела Литургија.*

Извори

- Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας (1976): *Προς τον βασιλέα Κωνσταντίον ἀπολογία*, у: Ἐπιτομή τῶν ἔργων 8. Θεσσαλονίκη: Ἑλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας.
- Дионисије Ареопагит (2019), *О црквеној јерархији*, у: Ареопагитски списи са Схолијама Светог Максима Исповедника – Први део, Нови Сад: Беседа.
- Égérie (1982), *Journal de voyage (Itinéraire)*. Paris: Cerf - Sources Chrétiens No. 296.
- L'Euchologio Barberini GR. 336 (1995), Stefano Parenti ed Elena Velkovska. Romma: C.L.V. – Edizioni Liturgiche.
- Eusèbe de Césarée (1958), *Histoire Ecclésiastique, VIII-X*. Paris: Cerf - Sources Chrétiens 55.
- Јевсевије Памфил (2013): *Живот Константинов*. Шибеник: Истина.
- Јевтић, Атанасије (2002): *Дела Апостолских ученика*, Врњачка Бања-Трeбиње.
- Јевтић, Атанасије (2005): *Свештени канони Цркве*. Београд.
- Sancti Ambrosii Mediolanensis Episcopi (1845), *Epistola XXII*, Patrologiae Latinae

Свети Никола Кавасила (2002): *О животу у Христу*. Нови Сад: Беседа.
Συμεών Θεσσαλονίκης, Περί του αγίου ναου και της τουτου καθιερώσεως (1866),
Patrologiae Graecae t.155.

Библиографија

Вукашиновић, Владимир (2015): *Освећење литургијског простора код Срба у XIII и XIV веку*, у: Велики вход – огледи из српског литургијског предања: XIII-XXI век, 60-81, Београд: ПБФ.

Getcha, Job (2005): *La dédicace des églises dans le rite byzantin*, у: Les enjeux spirituels et théologiques de l'espace liturgique, 75-91, Roma, Edizioni liturgiche.

Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie /DACL/, том IV, (1920). Paris: L. Letouzey.

Dictionnaire encyclopédique de la Liturgie /DELI/, том I, (2002). Turnhout: Brepolis.

Желтов, С. Михаил (2000): *Чин освящения храма и положения святых мощей в византийских Евхологиях XI века*, у: Реликвии в искусстве и культуре восточно-христианского мира, 111–126. Москва.

Мајендорф, Јован (2001): *Византијско богословље*. Београд: Плато.

Μενεβίσογλου, Παύλος (1983): *Το Άγιον Μύρον εν τῇ Όρθοδόξω Ανατολική Έκκλησία*. Θεσσαλονίκη: Πατριαρχικόν Ίδρυμα πατερικῶν μελετῶν.

Milošević, Nenad (2011): *To Christ and the Church, The Divine Eucharist as the All-Mystery of the Church*. Los Angeles: Sebastian Press.

Милошевић, Ненад (2011): *У Духу и истини*. Београд: ПБФ.

Радић, Драган (2018): *Свете тајне*; у: Лексикон библијске егзегезе. Београд: Библијски институт ПБФ.

Fyrillas, André K. (1962): *Le rite byzantine de la consécration et dédicace d'une église*, у: La Maison-Dieu 70, 131-134, Paris: Cerf.

Фундулис, Јоанис (2004): *Литургика I, Увод у свето богослужење*. Краљево: Епархијски управни одбор Епархије жичке.

**THE NEW TEMPLE CONSECRATION RITE
ACCORDING TO ST. NICHOLAS KABASILAS AND THE BARBERINI CODEX**

Given that all Sacraments of the Church are performed in the temple, some teachers of the Church considered the consecration rite of a new temple also a Sacrament. The Fathers saw the Holy Table as the foundation of all Sacraments. Hence, the essence of the temple consecration is reflected in the erection and consecration of the Holy Table, and the laying of relics below it. By comparing the earliest extant order in the L'Euchologio Barberini's gr. 336 (VIII century) and the order recorded by Saint Nicholas Cabassila (XIV century), it could be concluded that the temple consecration order did not change significantly. The temple consecration is the foundation of a new Eucharistic community and is, as such, part of episcopal responsibilities and services in the church.